

TRUDY COENEN &
LOUISE KOOPMAN

SPIJBELEN DOE JE MAAR THUIS

Het verhaal van een docent op het vmbo

Artemis & co

Mijn kinderen

In februari 2012 kreeg ik een e-mail van een uitgeverij. Het onderwerp van de mail luidde ‘gesprek’, en hij ging erover dat ze een boek met me wilden maken. ‘Ik begrijp dat u al vijftien jaar op een “zwarte” school hier in Amsterdam werkt, dat u zeer bevlogen en betrokken te werk gaat, en in 2010 bent gekozen tot Leraar van het Jaar.’ In 2010 was ik inderdaad verkozen tot Leraar van het Jaar, ik was een regelmatig terugkerende gast in *Rondom 10*, had ook aan tafel gezeten bij Pauw & Witteman, en daarnaast dook ik regelmatig op in kranten en tijdschriften. Kennelijk was dat ze opgeval- len en maakte het me boekwaardig. Ik had in de loop der jaren wel een beetje geleerd hoe de media werken en wat ze interessant vinden, maar dit was iets anders: dit was een uitgeverij, en ze wilden een boek maken met mij in de hoofdrol.

Ik hou best van aandacht, maar ik had geen idee hoe zo’n boek eruit zou zien. Een boek over mij? Ik zou het zelf niet kopen. Maar toen ik desondanks uit nieuwsgierigheid in gesprek ging met de uitgeverij, werd het me steeds duidelijker wat ik wilde: als er een boek zou komen, dan zou dat niet al-

leen maar over mij moeten gaan, maar ook en vooral over mijn kinderen en over het vmbo. Het boek zou moeten laten zien dat een zwart vmbo vol zit met kinderen die barsten van het talent, die leuk en lief zijn, of ook stout, die goede en slechte dingen doen, maar die in een heleboel opzichten niet zoveel verschillen van leerlingen op andere scholen: ze willen een plek in de wereld en ze zijn bereid daar hun best voor te doen, ondanks moeilijke omstandigheden, waar kinderen op een zwart vmbo over het algemeen vaker mee te kampen hebben dan andere kinderen. Ze hebben het doorzettingsvermogen om iets van hun leven te maken, te willen maken. Dat is mijn sterke overtuiging, en ik wilde dat het boek daarover zou gaan.

Ik werk sinds mijn eenentwintigste in het onderwijs, en geef vanaf 1992 les op het mco, het Montessori College Oost, een zwart vmbo in Amsterdam-Oost. Het vmbo heeft een veel slechtere naam dan het verdient en ik erger me daaraan. Ruim 50 procent van de kinderen die naar het voortgezet onderwijs gaan, komt op het vmbo terecht, maar wat zich binnen de muren van die opleiding afspeelt, daar hebben mensen geen idee van. Achter in het boek staat uitgelegd wat voor schoolsoort het vmbo precies is, maar mij persoonlijk zegt het allemaal niet zoveel, want of een kind nou goed kan leren of goed is met zijn handen – ieder kind is me even lief. Het vmbo is geen gymnasium, en voor veel ouders is het alsof de wereld vergaat als hun kind een vmbo-advies krijgt, want tegenwoordig wil iedere ouder dat zijn kind hoogbe-gaafd is. Maar deze wereld kan niet zonder loodgieters, elektriciens, timmermannen en schilders; dat word je als je op een goede vmbo-school zit, en daar is niets mis mee.

Wat betreft vmbo-t/g – wat ongeveer hetzelfde is als de

vroegere mavo, zoals we die opleiding op school ook gewoon weer noemen – zijn de mogelijkheden ook legio. Zo las ik dat de nieuwe directeur van het Sociaal en Cultureel Planbureau, Kim Putters, begon op de mavo, waarna hij opklom naar de universiteit en uiteindelijk promoveerde. Het vmbo is dus echt niet zo'n beroerde uitgangspositie.

Ik heb in mijn ruim dertigjarige loopbaan in het onderwijs heel wat opgestoken. Bijvoorbeeld dat bepaalde methodes om het onderste uit de kan te halen beter werken dan andere. Want het onderste uit de kan – of uit de leerling, zo je wilt – dat is waar ik naar streef, met als uiteindelijk doel natuurlijk een diploma. Ik wil niet zeggen dat ik een succesmethode heb, een methode-Coenen met succes gegarandeerd. Nee, zo zit het niet in elkaar. Het gaat om bepaalde uitgangspunten die een grote rol spelen in mijn dagelijkse lespraktijk. En die uitgangspunten zijn vertrouwen, structuur, strengheid en humor, maar bovenal aandacht en werkelijke interesse. Niet alleen interesse in de schoolresultaten, maar ook interesse in de leerling als geheel, waarom die doet wat-ie doet.

Dit boek gaat over mij en hoe ik me verhoud tot de kinderen. Het is geen handboek voor hoe het er in het vmbo aan toe zou moeten gaan. Iedere docent werkt op een manier die voor hem of haar het beste resultaat geeft, en wat voor mij werkt, is voor een ander wellicht een minder goede methode. Natuurlijk is het niet alleen een hallelujaverhaal; onze school heeft ook te maken met nare dingen, waar je als leraar weinig aan kan doen, waar je mee te maken krijgt en waar je machteloos tegenover staat. Maar we moeten nooit opgeven en we mogen het nooit afschuiven op de kinderen door ze af te schrijven.

Ik wil laten zien wat mij elke dag weer motiveert, wat ik tegenkom op school en hoe ik daarmee omga, en hoe ik altijd weer verrast word door de veerkracht van kinderen, door de originaliteit, door de energie en het talent dat je als een duveltje uit een doosje tegemoet kan springen. Geen dag is hetzelfde omdat geen leerling hetzelfde is, en dat vereist dus altijd weer een reactie op maat.

Spijbelen doe je maar thuis laat zien dat het vmbo een school is waar hard geleerd wordt, waar leerlingen op zitten met ambitie, die iets van hun leven willen maken. En als dat lukt, kan ik alleen maar trots zijn op mijn kinderen.

Ik weiger de opleiding te zien als 'het afvoerputje van het onderwijs'. Er zitten leerlingen op het vmbo die veel kunnen, en zodra je echt contact met ze krijgt en echt gaat proberen eruit te halen wat erin zit, lukt dat ook vaak. Dan heb je resultaat. Kinderen voelen het als je ze vertrouwt, als je ze leuk vindt en je voor ze interesseert. En zodra jij moeite doet voor de kinderen, doen zij dat voor jou.

En daar hebben ze in feite groot gelijk in.

Bent u Mohammed el Fayed?

In november 2003 gingen we voor de eerste keer op studiereis met het vierde jaar vmbo van het MCO. De dag voor vertrek was ik niet bepaald de rust zelve. Ik probeerde heel hard niet te denken aan het artikel dat ik een maand daarvoor gelezen had in *NRC Handelsblad*, over een schoolreis van een vmbo-school uit Buitenveldert. De kop van het artikel luidde: 'Bij elke reis houd ik mijn hart vast', en het ging over een schoolreis van zo'n zeventig eindexamen-vmbo'ers onder begeleiding van zes docenten, die finaal uit de hand was gelopen. Op zondagochtend waren ze vol goede moed met de bus naar Barcelona vertrokken. Het zou een mooie week worden, maar het werd een drama. Leerlingen deden waar ze zin in hadden, gingen naar bars in de buurt, rookten, dronken en lokten vechtpartijen uit, en twee kinderen dreigden met zelfmoord. Twee scholieren waren zo ziek geworden dat ze naar het ziekenhuis moesten worden gebracht. De leraren raakten de grip op een deel van de groep totaal kwijt. De reis werd voortijdig afgebroken en de leerlingen waren dinsdagochtend weer in de bus gestapt en naar huis teruggereden. In mei was er ook al een incident geweest met leerlingen van

een havo-vwo-school uit Zoetermeer die op schoolreis waren in Praag.

Toen ik het artikel in *NRC Handelsblad* las, was onze eigen reis al helemaal in kannen en kruiken, en het verhaal bleef maar door mijn hoofd spoken. Wij waren tenslotte óók een vmbo-school die een schoolreis naar het buitenland ging maken. Wat was er misgegaan bij de school uit Buitenveldert? En zou het bij ons ook zo mis kunnen gaan?

Zondag stond ik bij het voetbalveld waar mijn zoon een wedstrijd speelde, met nog steeds de mislukte schoolreis in mijn hoofd. Het spel ging volledig langs me heen. Ik zag eigenlijk niks, want het enige waar ik aan kon denken was de reis van de volgende dag. ‘Heb je het doelpunt gezien?’ zei Thomas opgewonden na de wedstrijd. ‘Ja schat, geweldig!’ huichelde ik, terwijl ik met mijn hoofd heel ergens anders zat. Gelukkig vroeg hij niet door.

Maar hoeveel zorgen ik me ook maakte, toch kon ik me niet voorstellen dat het bij ons zo in de soep zou lopen. Mijn leerlingen – ik bleef het denken, mijn leerlingen, onze leerlingen – zijn niet zo, die doen dat niet. Als ik iets afspreek met mijn leerlingen weet ik dat ik ze kan vertrouwen. Of niet, maar dan weet ik het ook en in dat geval geef ik dat vertrouwen niet. En de leerlingen die megingen naar Londen – twaalf meiden en vijftien jongens uit de eindexamenklas –, die vertrouwde ik.

Toch hield het gepieker niet op. Mijn sigarettenrantsoen – ik rook er ’s avonds altijd drie – had ik ’s middags al bijna op. Het lukte me om er nog eentje voor ’s avonds over te houden. Met moeite.

Maar al het gepieker was niet nodig geweest, want de reis verliep vlekkeloos en er vonden geen calamiteiten plaats. Typisch iets voor mij om me druk te maken om iets wat niet ge-

beurt. Natuurlijk moesten leerlingen soms even tot de orde worden geroepen, deden ze iets wat eigenlijk niet mocht of waren ze eventjes 'zoek'. Maar uiteindelijk hield iedereen zich aan de afspraken die gemaakt waren; niemand liep weg of raakte laveloos en iedereen deed op zijn of haar eigen manier mee.

De laatste dag brak aan. Er stond geen excursie gepland, geen verplicht onderdeel. Wel wilden we de kinderen graag Harrods nog laten zien. Niet per se om iets te kopen, maar als je in Londen bent geweest móét je het gewoon gezien hebben.

Daar kwamen we aan, de hele groep. Er stond een portier bij de toegangsdeuren. Zo'n portier met een jas waar zijn functie vanaf druipt. Voordat we de kans hadden naar binnen te gaan hield hij ons staande. 'Jullie mogen niet met de hele groep door één deur,' zei hij. 'Jullie moeten je in groepjes verdelen en door de drie deuren naar binnen.' 'Hoezo?' vroeg ik. Want wat maakt het nou uit of de hele groep in één keer gaat of in kleine groepjes door die verschillende deuren? Maar de kinderen zijn meestal makkelijker dan ik. *Laat maar, zeggen ze dan. Geeft niet, laten we maar gewoon doen wat hij zegt.* Kan er ook mee te maken hebben dat ze zulke dingen regelmatig meemaken. Zo ging het ook dit keer: 'Juf, laat maar,' zeiden ze, en hoewel ik het er niet mee eens was, zei ik: 'Oké,' en we verdeelden ons om naar binnen te mogen. Iedereen kreeg een uur de tijd; daarna zouden we elkaar weer zien op diezelfde plek bij de deur.

We verspreidden ons over Harrods, en ik ging een kopje koffie drinken in het restaurant. Na een uur stonden we weer buiten, bij de ingang. Iedereen was er, op drie meiden na. Zou er op de valreep toch nog iets fout zijn gegaan? Maar nee, daar waren ze al – een paar minuten na het afgesproken tijdstip kwamen ze gierend van het lachen Harrods uit ge-

rold: Randa, Souad en Esra. ‘Wat is er gebeurd?’ vroeg ik.

We hadden allemaal Harrods gezien en bewonderd. Niemand had wat gekocht – veel te duur. Ik had wel een plastic tasje van Harrods gescoord omdat ik net had gedaan alsof mijn tas stuk was, dat vond ik al een behoorlijke stunt, maar de drie dames spanden met hun verhaal wel de kroon.

Ze stonden bij de sjaals toen Souad, Egyptische, ineens zag dat de vader van Dodi el Fayed, Mohammed, langsliep met twee mannen. Omdat Mohammed net zoals Souad Egyptisch is, herkende ze hem onmiddellijk. Naast Egyptisch is Souad ook erg Amsterdams, dus ze riep meteen in het Arabisch: ‘Bent u Mohammed el Fayed?’ El Fayed stopte, draaide zich om en liep naar de meiden toe. ‘Wie zijn jullie dan wel?’ vroeg hij, een beetje geamuseerd. ‘En waar komen jullie vandaan?’ ‘Uit Amsterdam,’ zeiden ze. En natuurlijk uit Egypte, Turkije en Marokko, dat zeiden ze er ook nog bij. ‘En, hoe vinden jullie het hier?’ vroeg El Fayed. ‘Mooi hoor,’ zei Souad. Maar naar goed Nederlands gebruik voegde ze er meteen aan toe dat ze het wel allemaal veel te duur vond. Dat had El Fayed waarschijnlijk niet verwacht, maar hij toonde zich van zijn genereuze kant. ‘Zoek maar wat uit,’ zei hij. ‘En als je met me trouwt, dan is alles ook van jou.’ Voor het geval ze van die mogelijkheid later nog gebruik zou willen maken gaf hij haar zijn telefoonnummer. Dan zou ze kunnen bellen, ook als ze nog zou bedenken wat ze graag zou willen hebben. ‘Had een PlayStation gevraagd!’ riep een klasgenoot meteen toen ze het verhaal vertelde.

Maar we hoefden geen cadeaus, want we zijn tenslotte geen bedelaars. Ik had een ander idee: misschien konden we wel met meneer El Fayed op de foto, wij als groep. ‘Bel maar,’ zei ik tegen de meiden. ‘Vraag maar of-ie dat wil.’ Maar dat durfden ze niet. ‘Geef mij het nummer maar,’ zei ik. Ik vond

het geen punt om hem dat te vragen.

Toen ik belde en hem aan de telefoon kreeg, was hij al op weg naar het vliegveld voor een zakenreis, dus hij kon niet met ons op de foto. Maar de twee heren die hij bij zich had gehad en die de drie meiden ook hadden ontmoet, gingen wel terug naar Harrods. 'Vindt u het dan goed dat zij met de groep op de foto gaan?' vroeg Mohammed el Fayed. Het leek ons een prima idee.

Om vier uur 's middags werden we weer verwacht in het Georgian Restaurant in Harrods; daar zou de fotosessie plaatsvinden. De portier moest ons dus nogmaals binnenlaten, en we gingen naar boven, naar het restaurant, waar een pianist niks-aan-de-handmuziek zat te spelen. Het was even een schok voor de dames die daar met gepermanente haren en de pink in de lucht thee zaten te drinken: een invasie van rugzakken en petjes en ongeregelde types. De ober schoot meteen op ons af. '*Can I help you?*' Nu zaten er best wel stoere jongens in de klas, maar op zo'n moment is dat toch wat minder: '*Juf, juf...*' Maar daar ben je ook juf voor. '*We have an appointment with Mister El Fayed,*' zei ik. Waarna hij meteen boog als een knipmes. Daarna kwamen al snel de twee heren, en konden we met hen op de foto.

We dachten dat het hiermee wel mooi genoeg was geweest, maar dit was nog niet alles. 'Nee, nee, *Mister El Fayed* vraagt of jullie willen gaan zitten en of jullie iets willen gebruiken.' Het was ramadan, maar ondertussen begon het al donker te worden en kon de ramadan gebroken worden. Het was zo rond halfvijf en er mocht weer gegeten worden. Tijdens de ramadan moet iedere moslim elke dag een goede daad verrichten. Dit was misschien de goede daad van El Fayed. Hij viel bij ons in ieder geval in goede aarde. We hebben daar als koningen zitten eten.

Terug in Nederland zat het me dwars dat zo'n verhaal de pers niet haalt, maar het verhaal van een mislukte reis wel. Met als resultaat dat iedereen denkt dat het altijd fout gaat als vmbo'ers op reis gaan. Dus ik belde het dagblad op en sprak met de journalist die het artikel geschreven had. 'Zijn jullie alleen maar geïnteresseerd in rampverhalen, of wil je ook misschien een leuk verhaal?' vroeg ik. Dat wilden ze wel, en zo kwam er een verhaal over onze ontmoeting met El Fayed in *NRC Handelsblad* terecht. Eindelijk een mooi verhaal over het vmbo. Het werd weleens tijd, want er gebeuren echt leuke, grappige en goede dingen op het vmbo, en het is belangrijk dat die verteld worden.

Wat ook niet in de krant staat, maar wel goed nieuws is

Een nieuw schooljaar, een nieuwe derde klas vol kinderen die ik niet ken. Het aftasten begint weer, kijken wat voor vlees ik in de kuip heb. Eén leerling springt eruit. Niet door haar gedrag – het is een stil en rustig meisje, een Pakistaanse, het lichaam en hoofd bedekt met kleurige doeken. Pas op het moment dat ik de eerste toets nagekeken heb, begint het me te dagen. Ik heb een klein genie in de klas. En niet alleen bij mij haalt ze goede cijfers, ook in andere vakken blinkt ze uit. Zo heeft ze een 10 voor maatschappijleer en een 9,5 voor wiskunde. Het is net alsof ik een geheim ontdekt heb, het gevoel dat een schatgraver moet hebben als hij op goud stuit, zo fantastisch om zo'n kind in de klas te hebben. Maar waarom zit ze bij ons op school? Ze lijkt me minimaal een havo-leerling.

Ik informeer bij de collega van de schakelklas, want daar komt ze vandaan – ze is net een paar jaar in Nederland. Leerlingen die uit het buitenland komen en nog geen of slecht Nederlands spreken komen eerst in de opvangklas terecht; daarna gaan ze twee jaar naar de schakelklas, om het Nederlands goed onder de knie te krijgen. Van daaruit stromen ze

het reguliere onderwijs in, naar een klas op onze school – of naar een andere school, al naar gelang het niveau van de betreffende leerling.

‘Waarom heb je haar eigenlijk bij ons op school gehouden?’ vraag ik nieuwsgierig aan mijn collega.

De collega was er aan het eind van de schakelklas niet helemaal zeker van geweest. Om het zekere voor het onzekere te nemen had ze gekozen voor 3 mavo. Bovendien was ze getest toen ze op school kwam, Qasdi, en toen bleek ze een IQ te hebben van 89. Een IQ van 89! Het gemiddelde is 100, en daar zou ze dan nog onder zitten? Ik kan het niet geloven. Ik vind het zonde van haar talent om haar in mijn klas te laten zitten, en mijn collega is het met me eens. Ik besluit haar voor te dragen voor overplaatsing naar de havo.

Als ik het Qasdi vertel, is ze dolblij. ‘Ik weet niet of het lukt, maar ik ga het proberen voor elkaar te krijgen,’ zeg ik. Haar ogen stralen als ze me bedankt. ‘Maar ik kan niks beloven,’ zeg ik er voor de zekerheid nog bij. Dat begrijpt ze, maar ik zie dat ze in gedachten al op de havo zit.

Het proces is in gang gezet, maar na een poosje hoor ik van de decaan dat het niet doorgaat. Hij heeft contact gehad met de scholengemeenschap Bijlmermeer en daar is Qasdi afgewezen – iets met haar vakkenpakket. Ook bij onze zusterschool, het Cosmicus Montessori Lyceum, een school voor havo en vwo, wordt ze niet aangenomen. Dat laatste snap ik niet, want op het Cosmicus weten ze dat het een leerling van mij is. Ik ken de school goed en ze weten dat ik haar nooit zou voordragen als ik er niet zeker van ben dat ze het kan halen.

Het zit me niet lekker. Ik heb zo duidelijk het gevoel dat er veel meer in dit kind zit dan er nu uit komt, ik weet zo zeker

dat ze het kan. Ik wil het er niet bij laten zitten. Er moet toch een mogelijkheid zijn?

Op een woensdag maak ik een afspraak met de decaan van het Cosmicus Lyceum. De decaan, de bovenbouwcoördinator en ik kijken naar de mogelijkheden voor Qasdi om toch geplaatst te worden op de havo. In de tweede klas is het echt vol, daar zitten nu al 31 kinderen per klas. Ik vind het, net als mijn collega's van het Cosmicus, geen goed idee dat zij dan het 32ste kind zou zijn, dus deze mogelijkheid valt af. 3 havo dan? Daar is ook een probleem: het Cosmicus is dit jaar voor het eerst samengegaan met een andere school; ze zijn in één klap 100 procent gegroeid. In de derde klas is nog wel plaats, maar ze zijn bang dat ze niet genoeg begeleiding kunnen bieden. Ik ruik een mogelijkheid.

Als de decaan is uitgepraat, knik ik ten teken dat ik het verhaal snap. 'Ik begrijp het,' zeg ik. De decaan en de bovenbouwcoördinator kijken elkaar tevreden aan. Zie je wel, ze wisten wel dat ik het zou begrijpen, we zitten gelukkig op één lijn. Het is jammer, maar het is niet anders. 'Maar ik wil het toch graag,' zeg ik dan.

Heel even fronst de decaan zijn wenkbrauwen, maar voordat hij zijn mond open kan doen zeg ik: 'Ik ben bereid om te helpen met de begeleiding.' Weer knikken ze. Ze kijken elkaar aan, ze aarzelen, maar ik dring aan. 'Als ze dan in een klas met een sterke mentor gezet kan worden, nou...' Ik wil niet drammen, maar ik doe dit niet voor zomaar iemand, ik doe het voor Qasdi. Ik weet zeker dat ze het kan.

Ze gaan overstag en beloven dat ze het zullen overleggen. Ik spring een gat in de lucht.

Uiteindelijk lukt het om Qasdi op het Cosmicus te krijgen. De decaan reageert verbaasd. 'Hoe kan dat nou? Ze heeft

toch helemaal geen Duits in haar pakket?’ zegt hij. ‘En dat was toch een vereiste voor overplaatsing naar de havo?’

Maar voor migrantenkinderen wordt een uitzondering gemaakt. Dat is iets wat ik ook niet wist, maar wat ik op het Cosmicus heb geleerd.

‘Die regel ken ik niet,’ zegt hij.

‘Ik wist het ook niet,’ zeg ik. ‘Ik heb hem net op het Cosmicus gehoord. Maar laten we er ons voordeel mee doen voor toekomstige doorverwijzingen.’

Nu moet ik nog met haar ouders praten; die moeten weten dat het Cosmicus niet garant staat voor de begeleiding. En onze school moet haar weer terugnemen als het aan het eind van het jaar niet goed blijkt te gaan. Dan moet ze bij ons alsnog de vierde klas kunnen doen.

Ik vertel het Qasdi, en die ontploft zo ongeveer. ‘Juf, ik wist het.’ Ze pakt me vast.

Even krijg ik een ongemakkelijk gevoel. Stel dat ik had moeten vertellen dat het niet gelukt was? Maar dat is een mogelijkheid die niet bij Qasdi opkomt. ‘Juf, ik wist gewoon dat u het voor elkaar zou krijgen.’

‘En als het mocht mislukken, dan kun je de vierde klas bij ons doen en hier je diploma halen,’ zeg ik als een soort geruststelling.

‘Juf, het gaat niet mislukken,’ zegt ze.

‘Nee, dat weet ik ook eigenlijk wel zeker, maar gewoon, voor het geval dat,’ zeg ik dan maar.

Een paar maanden later, Qasdi mailt: ‘Juf, ik ben maandag het eerste uur vrij, mag ik even langskomen? Want u hebt onze klas.’ Maandag heb ik 3 mavo, de klas waar Qasdi tot haar overplaatsing in zat.

Natuurlijk mag dat, ze is van harte welkom.